

Autor: Roman Bernard

Kdykoliv političtí aktivisté mluví o kultuře, měli by si dát pozor, aby „nepřehnali“ interpretaci uměleckého záměru.

Místo hádání, co měl autor na mysli z politického hlediska, by měli aktivisté identifikovat vlivy, z nichž umělec čerpal – ať už mainstreamové nebo heretické. Na rozdíl od zamýšleného poselství – které zůstává předmětem interpretace – lze kulturní vlivy rozpoznat a určit s dostatečnou mírou pravděpodobnosti.



Snad se jednoho dne naši bohové stanou přáteli.

Jakkoliv to nelze prokázat – a tvůrci zábavního průmyslu by to zřejmě popřeli – zdá se být velmi pravděpodobné, že kniha Jamese C. Russella *The Germanization of Early Medieval Christianity* hrála v populární kultuře výraznou roli.

V kanadsko-irském seriálu **Vikings** vnímáme tento vliv takřka hmatatelně. I když Russellovu knihu tvůrci seriálu možná nečetli – ačkoli bych byl velmi překvapený, kdyby o ní alespoň *neslyšeli* – ovlivnila je přinejmenším skrze zprostředkovaný text nebo postavy, potvrzující Russellovy teze.

Russell ve své knize tvrdí, že christianizace germánské (široce pojaté, zahrnující i Skandinávii) Evropy probíhala dvousměrně: původní pohanské kultury nahradil, po dobrém či po zlém, kult vnější; v rámci tohoto procesu, který fakticky začal už během antiky, však bylo i křesťanství poraženou vírou proměněno.

Všudypřítomnost pohanských symbolů a rituálů v evropském křesťanství

O této skutečnosti není snadné s křesťany debatovat – a jde to tím hůře, čím konzervativnějšího vyznavače potkáte. Je to jako v Poeově povídce *Odcizený dopis*: co máme přímo na očích, nevidíme. Všudypřítomnost pohanských rituálů a symbolů v evropském křesťanství je taková, že řada křesťanů vnímá tyto prvky jako „odjakživa,“ náležití jejich náboženství, dokonce i v jeho prvních fázích, kdy bylo výrazně orientálním náboženstvím.

V mnoha zemích pečou „king cakes“ na oslavu svátku Tří králů (Zjevení Páně / Epifanie) a na Hromnice (Uvedení Páně do chrámu) se smaží zvláštní druh palačinek, zvaných *crêpes*. Oba pokrmy znázorňují sluneční disk, a předtím, než byly křesťanstvím pohlceny, sloužily oba tyto zimní svátky k přípravě na návrat Slunce.

Také pochopitelně víme, že vánoční svátky církve zřídila, aby nahradily oslavy zimního slunovratu, který byl předmětem solárního kultu v celé řadě původních evropských náboženství, v prvé řadě římském (*Sol Invictus*).



DÉLSKÝ POTÁPĚČ

Není bez zajímavosti, že s ohledem na to, jak dělicí linie mezi katolicismem a protestantismem *zhruba* odpovídá dělení na latinskou a germánskou Evropu (než začnete zmiňovat katolické Flandry (**Vlámsko**) a protestantskou **Romandii**, všimněte si prosím mého zdůraznění slova *zhruba*), jsou si protestanté obvykle více vědomi tohoto nesvatého původu Vánoc. Jak nám **Richard Rives** z **WND** hrdě připomněl, v mnoha protestantských zemích svého času byly Vánoce postaveny mimo zákon, jak můžeme vidět v jeho videu.

Vliv Říma na křesťanství je zjevný mj. také ze vzniku a ukotvení katolické církve ve Věčném městě, přízviska papeže „Pontifex Maximus“ – tedy téhož, jakého se dostávalo římským císařům a pochopitelně užívání latiny coby hlavního liturgického jazyka. Ví ale všichni katolíci, že kardinálové nosí purpurové kleriky/sutany, tak jako to dělávali římsští senátoři? Že kněží (v západní církvi) bývají hladce oholeni a s krátkými vlasy – jako Římané? A že si jeptišky halí vlasy podobně jako kdysi svobodné Římanky, aby se odlišily od otrokyň?

Křesťanství indoevropský svět jednoduše nedobýlo – bylo jím také tvarováno, po staletích vzájemného působení do formy od původní podoby takřka k nerozeznání.

Toto je zhruba hlavní náplň prvních dvou řad televizního seriálu Vikings.

Na začátku příběhu potkáváme **Ragnara Lothbroka**, nepříliš úspěšného farmáře, který se čas od času účastní spolu s ostatními Seveřany nájezdů do pobaltských zemí. Špatně snáší autoritu o generaci staršího *jarla* Haraldsona.

Každý rok po dokončení sklizně posílá Haraldson své muže plnit východ. Kořist je chabá, jelikož baltské národy nejsou o mnoho bohatší než Vikingové. Ale přestože jejich farmy sotva užijí je a jejich rodiny, musí Ragnar a ostatní mladí nájezdníci odevzdávat veškerou kořist Haraldsonovi, který zůstává v pohodlí svého sídla. Kdyby se příběh odehrával v prostředí dnešního Západu, Haraldson by nejspíš byl stárnoucím **baby-boomerem**, který čeká, že mu jeho děti za pouhé poklepání na rameno budou financovat penzi, a pak se diví, že na rozdíl od něj sotva vyžijí. Ale to jsem odbočil (**nebo ne?**).

Ragnar toho má dost, stejně jako jeho bratr Rollo (nezaměňovat se **zakladatelem** normanského **vévodství**; děj se odehrává v době Karla Velikého, více než století před průnikem a osídlením Normanů /Seveřanů/ do Francie.)

Od kupce si Ragnar obstará sluneční kompas, díky němuž dokáže najít cestu na západ, za úžiny oddělující Balt od Severního moře. Tam, jak mu prozradil kupec, nalezne v místě zvaném Anglie závratné bohatství. Ještě dále na jih leží ještě blahobytnější „Frankie“ (**Francká říše**).



Jsem jen šašek

Protože všechny lodě patří Haraldsonovi, potřebuje Ragnar novou loď. Požádá svého přítele *Flokiho* (evokace *Lokiho*), aby mu vyrobil loď s plochým dnem, na níž je možno se plavit jak po moři, tak po řekách. Zrodí se skandinávský *drakkar*. Flokiho podivný zevnějšek a výstřední chování jsou pokynutím Jokerovi Heatha Ledgera (z Nolanova *Temného rytíře*), jak naznačuje scéna z druhé série, kdy Floki říká Ragnarovu synovi, že je „jenom šašek.“

„Všechno začíná a končí jako příběh“

Kompas, loď... teď potřebuje Ragnar posádku. Rollo shromáždí nejlepší bojovníky z okolí a domluví jejich setkání s bratrem. Zprvu nejistí ohledně Ragnarových záměrů a znepokojeni možnou Haraldsonovou odvetu za neuposlechnutí jeho rozkazů, jsou jeden muž po druhém získáni plamennou Ragnarovou promluvou ve stylu *Tylera Durdena*. Ragnar se nepokouší přesvědčit své posluchače logickými konstrukcemi a faktickou argumentací. Namísto toho jim předkládá **sen**, vizi – příběh, o němž budou vyprávět dětem. Jak říká Ragnar „všechno začíná a končí jako příběh“:

Dle očekávání Ragnarův nájezd na **Northumbrii** (jedno z tehdejších **sedmi království – heptarchie**) výrazně zvýší jeho prestiž a moc v Kattegatu, stále ovládaném Haraldsonem, což vede k nevyhnutelnému konfliktu mezi oběma muži. Pronásledován jarlovými muži vyzve Ragnar Haraldsona na souboj. V boji jej **očekávaně porazí** a sám se stane jarlem.

„Proč nehledíme ven, na západ?“

Ragnar, teď už vlivný vladař, se pokouší sjednotit Vikingy, kteří stále plýtvají většinu své impozantní síly ve vzájemných pútkách (což trápilo i **Madisona Granta**). Po velkolepé bitvě mezi dvěma vikingskými armádami, vedenými bratry Ragnarem a Rollem, která nepozná vítěze, pronáší Ragnar řeč, v níž vyzývá všechny přeživší k „*nasměrování pozornosti směrem na západ*“:

Při prvním nájezdu do Northumbrie potkává Ragnar saského mnicha Athelstana. Ušetří jeho život nikoliv z milosrdenství, ale protože Athelstan mluví kromě **starosaštiny** také severským (**staronorským**) jazykem a Ragnar jej tak (právem) pokládá za užitečného.

Nejprve rukojmí a posléze otrok, Athelstan se brzy stane Ragnarovým chráněncem (*protégé*) a dokonce – díky své chytrosti, odvaze a ostrovtipu – i jeho hlavním poradcem.

Toto setkání ilustruje větší dějinné střetnutí severského pohanství s křesťanstvím. Zprvu je sice Athelstan znechucen pohanskou neotesaností, postupem času však zapomíná na své křesťanské vyznání a konvertuje k vikinskému pohanství (nebo se spíše „navrací“, jelikož kontinentální Sasové byli tehdy poměrně čerstvě christianizováni železnou pěstí Karla Velikého, který nebyl vždy dobrosrdečným, milujícím králem, jak jej po staletí vykreslovala vysoká i nízká, lidová kultura).

Akulturae pochopitelně působí oběma směry: Na Ragnara dělá dojem zdatnost křesťanů při vytváření bohatých a účinně spravovaných společenství, zatímco jeho lidé stále plýtvají svou obrovskou silou v sebe- a bratrovražedném *berserku*.

Christianizace - „sjednocení“ Evropanů

Přes všechnu legitimní kritiku křesťanství z řad pohanské či nietzscheanské části alternativní pravice (zejména křesťanství současného, ať už katolického či protestantského) bychom neměli zapomínat, že právě toto náboženství jako první dalo Evropanům poprvé pocit sdíleného příbuzenství a společného účelu.

Evropané, potomci dávno zapomenutých Indoevropanů, se rozptýlili po nesourodém dobytém kontinentu a rozdělili se na nespočet národů, dorozumívajících se **mnoha jazyky** – odlišnými do té míry, že ostatní větve začaly být vnímány jako cizinci – nebo dokonce „barbaři.“

(Toto se znovu opakovalo v první polovině 20. století. Tehdy se Evropané téměř navzájem vybili ve válkách, rozničených malichernými nacionalismy, pomýlených v podstatě ve všem: genetice, kultuře i morálce.)

Navzdory svému mimoevropskému původu a univerzalistickému náhledu znamenala christianizace pro Evropu svého druhu „sjednocení“ a toto střetnutí mezi dvěma germánskými národy – rozdělenými vírou – tento fakt osvětluje.

Ódin na kříži

Zpět v prostředí seriálu tato přetahovaná mezi pohanstvím a křesťanstvím dosahuje vyšší úrovně, když během dalšího vikingského nájezdu Athelstana zajmou síly krále **Ecberta z Wessexu**. Odhalen coby Sas – a tedy odpadlík – je Athelstan místním biskupem ukřižován (zřejmě jde o **historickou nepřesnost**, jelikož císař Konstantin ve 4. století ukřižování zakázal, a od té doby není žádné další prokázáno).

Když jsem scénu sledoval, zaujalo mě Athelstanovo zpodobnění. Podívejte se na obrázek pozorněji. Po bití místními křesťany mu oteklo jedno oko natolik, že vypadá jako jednooký – jako Ódin. Vzhledem k zdůraznění symbolu kříže zjevně nejde o náhodu.

Naštěstí pro něj dorazí král Ecbert právě včas. Nařídí biskupovi Athelstana sundat z kříže, a ten se znovu stává panovníkovým *protégé* a rádcem. (V tomto čase byli kněží v roli královských rádců běžným jevem: jedním z hlavních Karlových poradců byl anglický mnich **Alcuin**).

Král Ecbert se pochopitelně snaží o Vikinzích dozvědět co možná nejvíc – už jen proto, aby je mohl snáze porazit. Jde o charakter, symetrický k Ragnarovi: stejně jako on vládne nad částí rozdělené země a usiluje o **sjednocení Anglie** pod svou vládou. Má za to, že válka s Vikingy musí být cestou k prokázání jeho legitimacy, jelikož jedině on jim dokáže vzdorovat. Jak však víme, v této snaze uspěje až o dvě století později vítězstvím v **bitvě u Hastingsu** jiný Seveřan, **Vilém Dobyvatel**.



Ódin na kříži

Král Ecbert se o Athelstana zajímá také proto, že jako bývalý mnich ovládá plynule latinu. Žádá po něm překlady a předčítání z životopisů římských císařů (nejspíš **Suetoniových Životopisů dvanácti císařů**), protože pokládá římskou civilizaci za nadřazenou raně středověké Evropě – což lze považovat za další historickou nepřesnost. Samotná idea „věku temna“ je moderním konstruktem, vytvořeným francouzskými revolucionáři k ospravedlnění osvícenské koncepce *tabula rasa*. Římské baziliky a gotické katedrály stojí dodnes jako důkaz o prosvětlenosti věku „temna“.

Podobnosti mezi pohanstvím a křesťanstvím

Athelstan je nucen vrátit se zpět ke křesťanství, ale obtížně se mu zapomíná na pohanství – jako by pro něj právě ono bylo přirozenou vírou a křesťanství pak nezbytně potřebnou zábranou. Během mše téměř omdlí, když ukřižovaný Kristus zdánlivě krvácí – což mu oživí vzpomínku na obětování Vikinga Leifa v pohanském chrámu v Uppsale.

Stále silněji vnímá podobnosti mezi pohanstvím a křesťanstvím. Když ho král Ekebert požádá, aby mu pověděl více o Odinovi, Thorovi, Lokim nebo Freyji, Athelstanova odpověď ho zároveň děsí i vzrušuje:

Jejich bohové jsou velice staří... a někdy si nemůžu nevšimnout jejich podobnosti s naším vlastním Bohem...a Jeho Synem.“

Později, když se Ragnar a Athelstan znovu setkávají (král Ecbert a Ragnar se pokoušejí sjednat příměří), ptá se Ragnar Athelstana, jestli se vrátil ke křesťanství a opustil pohanství. Celá věc je však složitější:

Ragnar: Vrátil ses tedy ke své víře a zřekl ses naší?

Athelstan: Kéž by to bylo tak jednoduché. V jemném, z ráje se snášejším dešti slyším svého Boha. Ale v úderu hromu pořád slyším Thora. To je mým utrpením.

Ragnar: Snad se jednoho dne naši bohové stanou přáteli.

Ragnar, který na rozdíl od svého bratra Rolla ještě nepřijal křest (což bylo jednou z podmínek northumbrijského krále Aelleho při mírových jednáních), se stále hlouběji zajímá o křesťanství, což předznamenává konverzi Vikingů. Samozřejmě jde o historickou zkratku, Seveřané totiž přijali novou víru až v průběhu 10. a 11. století.

Náboženská akulturace nevyhnutelně bývá během na dlouhou trať, postupujícím zdánlivě nevinnými, ale ze zpětné perspektivy nezvratnými a zrychlujícími se krůčky. Mezi Neronovou perzekucí křesťanů a přijetím křesťanství coby státního náboženství Theodosiem I. v roce 380 uběhla více než tři století. Druhá událost ale nastala „jen“ 43 let po Konstantinově konverzi na smrtelné posteli (337).

V seriálu představuje tento krok scéna, kde jak Ragnar, tak Athelstan odříkávají před bitvou proti dánskému králi Horikovi „otčenáš“ (*Pater Noster*). Vítězný Ragnar se stává nesporným vládcem Vikingů. Jako prométheovská postava Ragnar ukazuje, že hranice existují proto, aby byly překračovány.

Tímto končí druhá série (třetí bude odvysílána v roce 2015) a zde bych také mohl ukončit svou recenzi/esej, ale mám za to, že kromě zobrazení pohansko-křesťanské syntézy si „Vikings“ kladou pro nás klíčovou otázku:

Jaké náboženství pro Evropany 21. století?

Podle všeho stojíme před trojicí otázek. Měli bychom se vrátit k víře našich předků? Měli bychom zachránit křesťanství před jím samotným? Nebo bychom se snad měli pokusit překonat oboje futuristickým náboženstvím, které by mělo coby naše verze „Manifest Destiny“ dobýt vesmír? (Otázku, zda bychom se měli držet materialistické modernity, ponechávám stranou. Absence transcendence očividně mluví proti této možnosti. Kdyby byl *status quo* životaschopný, nebyl by náš odkaz v ohrožení.)

Návrat k pohanství by s sebou nesl těžko překonatelný problém. Marx prohlásil, že „*Dějiny se opakují dvakrát, nejprve jako tragédie, podruhé jako fraška.*“ Obávám se, že návrat k pohanství by byl takovou fraškou, aspoň pokud mohu soudit z pohledu na historicky nedávné formy pohanství. Pohani nemohou předstírat, že křesťanství neporazilo jejich víru. Slychávám argument, že pohanství není mrtvé, ale jen v hibernaci a že po většinu svých dějin byli Evropané (i předtím, než se za ně vůbec považovali) pohany.

Jak by se však taková myšlenka snášela s nezbytně nadřazeným imperativem **evropského bratrství**? Jeho neexistence byla pravděpodobně největší nedostatkem pohanství a křesťanství – přes všechny své hříchy – umožnilo Evropanům docílit jednoty.

Většina čtenářů tohoto článku by se navrátila ke germánským a severským náboženstvím, zatímco autor by se musel rozhodovat mezi galským a římským (příčemž to druhé by mi bylo o něco bližší, považuji se více za Římana než Gala). Slované by se od nás oddělili. Znovu.

Stejný argument lze použít i v případě křesťanství. Kdysi jednotné křesťanstvo bylo rozděleno **náboženskými válkami** mezi katolíky a protestanty. Tyto náboženské konflikty skončily „remízou“, vedoucí k triumfu sekulárního státu, milníku na cestě k modernitě. A tady se dnes nacházíme.

Kritiky z alternativní pravice obvykle vyčítají křesťanství jeho univerzalizmus, osobně však pokládám za jeho nejproblematictější prvek víru v Apokalypsu. Ať už se konec světa snažíme urychlit nebo na něj „jen“ čekáme, nemůžeme mít budoucnost (budoucnost, dalece přesahující smrt a obrození naší vlastní duše – archetypálně sobeckou starost) pokud nevěříme, že na nás (příčemž „my“ představujeme článek dlouhého řetězu, táhnoucího se od našich předků k našim potomkům) čeká něco po té, až se pro lidi stane Země neobyvatelnou.

Právě tady se otvírá prostor pro mnou zmiňovanou třetí možnost, futuristické náboženství. Hlavním nebezpečím tohoto scénáře by bylo stvoření „modernity na přístrojích“: se Západem – nyní zahrnujícím celé lidstvo – unikajícím na nové světy poté, co zničil svůj původní. To by ovšem nastalo pouze v případě, že by se Evropané setrvali odmítali napojit z oživujícího pramene Tradice.

Tradice, syntetizující v sobě pohanství i křesťanství jako za sebou následující, nezbytné kroky na vzestupné cestě evropského člověka. Ano, to předpokládá víru v linearitu času – jelikož i životnost naší smrtelné planety je lineární.

Článek Romana Bernarda „Vikings“ And The Pagan-Christian Synthesis vyšel na stránkách Radix Journal.